

MEXICKÁ REVOLUCE 1910 - 1917 A JEJÍ VLIV NA SPOLEČENSKÉ A STÁTNÍ ZŘÍZENÍ V MEXIKU

Jindra Schneiderová

I. MEXICKÁ REVOLUCE 1910 - 1917 A PRVÉ SNAHY O ŘEŠENÍ AGRÁRNÍ OTÁZKY

Předejpru k mexické revoluci 1910-1917 byla reakční diktatura generála Porfiria D í a z e . Stál v čele státu od roku 1876 až do roku 1911. Během jeho vlády se v zemi vyhrotily problémy, se kterými marně zápasili po dlouhá desetiletí maxičtí představitelé politického a hospodářského života. Díaz bez ohledu na národní zájmy podporoval pronikání anglického a amerického kapitálu do země, poskytoval koncese na těžbu nerostů, k zakládání plantáží a ke stavbě železnic. Půdu rozdával svým přívržencům. V zemi se rozpoutal boj mezi anglickými, anglicko-holanskými a americkými monopoly o získání vlivu v zemi. Koncem roku 1910 z boje vítězně vyšly Spojené státy.

Kromě toho Díaz prosadil dvě z m ě n y ú s t a v y z r o - k u 1 8 5 7 . Jejich cílem bylo upevnění jeho diktatury. V roce 1890 došlo k první změně. Ústava byla rozšířena o ustanovení, že ten samý prezident (tím myslel Díaz sám sebe) může být v dalším prezidentském období znovu za prezidenta zvolen. K další změně došlo v roce 1904, týkala se také prezidentského období - bylo prodlouženo ze 4 na 6 let.

Pokus v zemi vybudovat základy průmyslu na bázi kapitalistického způsobu výroby a zachovat přitom polofeudální vztahy v zemědělství, na kterém záviselo živobytí miliónů mexických obyvatel, skončil nakonec revolucí v roce 1910. Vzplanula rolnická povstání, bouřil se i proletariát a národní buržoazie.

Během roku 1910 došlo v zemi k silným střetům mezi statkáři a duchovenstvem (v čele s Díazem) na jedné straně a představiteli národní buržoazie a liberálně smýšlejícími statkáři (v čele s Maderem) na straně druhé.

Agrární otázku, definitivně vyřešenou zakotvením v ústavě 1917, již předznamenávaly na začátku mexické revoluce dva důležité právní akty. Maderův Plán ze San Luis Potosí, který tuto otázku pouze otvírá, konkrétní podobu a revolučnější náplň dostává v Ayalském plánu.

Představitel národní buržoazie, Francisco M a d e r o , vyhlásil

5. října 1910 svůj politický program tzv. *Plán ze San Luis Potosí* (*Plan de San Luis Potosí*). Madero v něm požadoval vrácení půdy odejmuté za Díazova režimu rolnictvu. Program nevyhlašoval konkrétní změny politicko-hospodářského systému v Mexiku, což odpovídalo záměrům buržoazně-statkářské třídy, která strhla rolnické masy do revoluce jen pro ukojení svých cílů. Revoluci však do konce dovést za žádnou cenu nechtěla.

Pro sledování vývoje řešení agrární otázky je důležitá druhá část tohoto aktu. V ní žádá Madero vrácení půdy odejmuté za Díazova režimu rolníkům. Právě za tímto cílem šly nadšeně rolnické masy. Staly se však pouze nástrojem pro vybojování moci pro národní buržoazii, půda jim byla ve velké míře vrácena až v roce 1936 provedením agrární reformy naznačené v ústavě z roku 1917.

Protože Madero otálel s provedením druhé části svého programu pojednávajícího o agrární reformě, zvedala se proti němu stále silnější rolnická povstání. Do čela těchto hnutí se postavil představitel rolnictva Emilio Zapata, který na Maderovi požadoval uskutečnění jeho plánu ze San Luis Potosí. Madero se snažil Zapatu přesvědčovat, že nyní není vhodný čas na dokončení revoluce ani řešení rolnické otázky.

Politika Madery pomalu ztrácela podporu rolnických mas. Zapata se rozešel s Maderou a 28. listopadu 1911 vyhlásil svůj program tzv. *Ayalský plán* (*Plan de Ayala*). V první části viní Zapata Maderu ze zrady revoluce, protože upustil od uskutečnění svého plánu ze San Luis Potosí. Vyhlašoval, že Francisco Madera: "... nedovedl revoluci, která byla tak slavně zahájena, ke šťastnému konci, protože u moci nechal zpátečnické elementy diktátorské vlády Porfiria Díaze, které v žádném případě nemohou být zákonnými představiteli národní svrchovanosti."¹⁾ Dále Ayalský plán napadá Maderu, že posílá do vězení a pronásleduje ty, kteří mu pomohli zaujmout nejvyšší místo ve státě. Zapata v aktu neuznal Maderu prezidentem.

V druhé části dokumentu vyhlašuje Zapata program agrární reformy, který měl velký vliv na další průběh revoluce a připravoval řešení agrární reformy zakotvené v ústavě 1917. Žádal vrácení půdy, vod a lesů odebraných jednotlivcům a občinám za Díazova režimu. Dále vyhlašoval konfiskaci dvou třetin majetku velkostatkářů ve prospěch *peonů*, (tj. námezdních zemědělských dělníků), kteří pracovali na *haciendách* (neboli latifundiích - tj. na velkém pozemkovém vlastnictví statkářů).²⁾ Těm statkářům, kteří se budou stavět na odpor

1) Akademia nauk SSSR, Očerki novoj i novějšej istorii Mexiki, Moskva 1960, str. 259.

2) Hacienda, tj. ranč, farma.

konfiskaci pozemků, které v mnoha případech nebyly ani obdělávány, bude odebrána veškerá půda. Zapata dále prosazoval vytvoření autonomních vesnic (ejidos). Trval na přísně legální cestě vrácení půdy rolnictvu, což umožnilo statkářům vést nekonečné spory a odkládat splnění rolnických požadavků.

Při vypracování Ayalského plánu spolupracovali se Zapatou představitelé maloburžoazie, kteří do jednotlivých článků plánu vklínili myšlenky neslučitelné s politikou rolnictva. Šlo především o článek 6., který pojednával o přechodu vlastnictví k půdě "... do rukou těch občin nebo občanů, kteří vlastní odpovídající dokumenty na toto soukromé vlastnictví."³⁾ Většina indiánských občin a rolníků tyto dokumenty nevlastnila, přestože na půdě hospodařila. Tímto článkem bylo umožněno buržoazii volné nakládání a koupě půdy, na kterou Indiáni neměli dokumenty.⁴⁾

Ayalský plán dopomohl boji proti polofeudální zaostalosti země a proti té části národní buržoazie, která se spokojila se svržením Díazova režimu a nechtěla dotáhnout revoluci do konce a vrátit půdu těm, kteří na ni hospodaří. Plán ze San Luis Potosí i Ayalský plán tak přispěly k vyřešení rolnické otázky, ale Zapatův Ayalský plán byl daleko revolučnější než Maderův plán ze San Luis Potosí - sloužil jiné třídě (rolnictvu) a měl jiné, pokrokovější cíle. Ayalský plán dopomohl k pozdějšímu vyřešení agrární otázky, která byla jednou ze stěžejních otázek mexické revoluce a byla definitivně vyřešena v ústavě z roku 1917 vyhlášením agrární reformy.

Rolnická povstání proti Maderovi dostávala stále hrozivější podobu a donutila poslance Kongresu zabývat se rolnickou otázkou. 3. prosince 1912 vystoupil v kongresu Luis Cabrera, představitel té části liberální buržoazie, která prosazovala řešení tohoto stěžejního politického problému v zemi. Cabrera poukazoval na to, že se po celou dobu revoluce nikterak nezměnily životní podmínky peonů, nebyli osvobozeni od doživotního otroctví (p e o n á ž e). Ve svém vystoupení prohlásil: "Tak jako před pěti sty lety existuje nyní na haciendách otroctví. Plat peonů je tak nízký, že je menší než k uživení mezka. Latifundista dělá vše, aby ho udržel v dřívějším postavení ... Systém t i e n d a d e r a y a (systém využívání peonů jako otroků) zůstal nedotčen."⁵⁾

3) Akademia nauk SSSR, Očerki novoj i novějšej istorii Mexiki, Moskva 1960, str. 262.

4) Akademia nauk SSSR, Očerki novoj i novějšej istorii Mexiki, Moskva 1960, str. 253-262.

5) Akademia nauk SSSR, Očerki novoj i novějšej istorii Mexiki, Moskva 1960, str. 267.

Cabrera žádal vrácení půdy rolnictvu a vytvoření autonomních vesnic (ejidos), tak jak to již požadoval Zapata. Proti prosazení pokrokového řešení agrární otázky se postavila většina poslanců Kongresu v čele s Maderou, takže tato otázka znovu nebyla vyřešena.

Madero, proti němuž se nakonec postavily i Spojené státy, byl svržen generálskou klikou v čele s Victoriem Huertou, který dal Maderu v roce 1913 zastřelit. Proti Huertově diktatuře se pak postavili liberálové vedení Venustianem Carranzou. Pro ústavní dějiny Mexika má vláda toho prezidenta význam, především proto, že v době jeho vlády byla vydána tehdy nejrevolučnější ústava na světě - ústava z roku 1917.

II. ÚSTAVA Z ROKU 1917

Koncem roku 1916 byla mexická revoluce prakticky u konce, chybělo pouze uzákonění změn, ke kterým v Mexiku od roku 1910 došlo. Proto se 1. prosince 1916 v městě Queretaro sešlo ústavodárné shromáždění, které mělo za úkol vypracovat novou ústavu Mexika.

Při jednáních o jednotlivých člancích ústavy docházelo k názorovým střetům mezi představiteli buržoazie a liberálními statkáři (v čele s prezidentem Venustianem Carranzou) na jedné straně a radikálnější drobnou a střední buržoazií a inteligencí na druhé straně. Hlavními problémy, kterými se muselo shromáždění zabývat, byla dělnická a rolnická otázka a postavení zahraničního kapitálu v zemi. Nutnost řešení rolnické otázky zhodnotil ve svém vystoupení na přípravném jednání Kongresu poslanec Bojorguez těmito slovy: "... dokud nevyřešíme agrární otázku, válka bude pokračovat."⁶⁾ Spolu s řešením nejdůležitějšího problému, problému půdy, zabývalo se Ústavodárné shromáždění otázkou, komu v zemi bude náležet nerostné bohatství a půda. V ústavě tyto body vyřešil článek 27., který se tak stal jejím nejdůležitějším článkem. 5. února 1917 byla vyhlášena Poslaneckou sněmovnou poslední ústava v dosavadních dějinách Mexika (*Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos*).

6) Akademia nauk SSSR, Očerki novoj i novějšej istorii Mexiki, Moskva 1960, str. 295.

7) Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, México 1962, str. 78.

Ústava má následující členění:

P ř e d m l u v a

H l a v a p r v n í :

kapitola I. - O zajištění občanských práv a svobod

kapitola II. - O Mexičanech

kapitola III. - O cizincích

kapitola IV. - O mexických občanech

H l a v a d r u h á :

kapitola I. - O národní svrchovanosti a o formě vlády

kapitola II. - O nedílných součástech federace a o národním území

H l a v a t ř e t í :

kapitola I. - O dělbě moci

kapitola II. - O moci zákonodárné

Oddíl I. - O volbách a ustanovení kongresu

Oddíl II. - O tvorbě zákonů a o jejich soustavě

Oddíl III. - O oprávnění kongresu

Oddíl IV. - O stálé komisi

kapitola III. - O moci výkonné

kapitola IV. - O moci soudní

H l a v a č t v r t á : O odpovědnosti státních úředníků

H l a v a p á t á : O státech a o federaci

H l a v a š e s t á : O práci a o sociální péči

H l a v a s e d m á : O všeobecných opatřeních

H l a v a o s m á : O reformách ústavy

H l a v a d e v á t á : O nedotknutelnosti ústavy

P ř e c h o d n é č l á n k y (u s t a n o v e n í)

Ústava z roku 1917 potvrzuje federativní uspořádání státu zakotvené již v dřívějších ústavách Mexika (ústava 1824 a 1857). Federace se tedy dělila na jednotlivé státy. Republiku tvořilo 31 států⁸⁾ (v dnešní době pouze 20 států), dvě teritoria a federální okruh Mexiko. Jednotlivé státy jsou vyjmenovány v článku 43. ústavy. Státy se staly nedílnou součástí federace. Bylo zakotveno jejich rovnoprávné postavení, stejná práva a povinnosti.

Jednotlivé státy federace mají své ústavy, které ve svých ustanoveních nesmí odporovat federální ústavě. Zákonodárné orgány v jednotlivých státech vydávají vlastní zákony o otázkách, které neupravuje federální zákonodárství. Tyto zákony nesmí být v rozporu s federálním

8) Srov. Constituciones vigentes en la Republica Mexicana, tomo II., México 1962.

zákonodárstvím. Kromě toho mají všechny státy federace své správní a soudní orgány.⁹⁾

V této ústavě, stejně jako v předešlých ústavách, byl zakotven princip dělby moci ve státě na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Moc zákonodárná byla svěřena Kongresu, který se dle klasického buržoazního schématu dělil na Horní sněmovnu-Senát a Dolní sněmovnu-Poslaneckou. Poslanci Horní sněmovny měli za úkol hájit oddělené zájmy obou států. Horní sněmovna se tedy skládala ze zástupců těchto států federace. V každém státě byli voleni přímým hlasováním na 6 let dva zástupci, stejně tak jako ve federálním okruhu. Dolní sněmovna - Poslanecká se skládala ze zástupců celé federace, poslanci byli voleni na základě všeobecného hlasovacího práva na 3 roky. Dle článku 52. měl jeden poslanec zastupovat 200.000 mexických občanů. Každý stát měli však v Dolní sněmovně zastupovat nejméně dva poslanci. Postavení poslanců obou komor Kongresu rozebírá podrobněji článek 62. ústavy. Dle něho nesmějí poslanci zastávat žádné jiné státní funkce než funkci jim svěřenou v Kongresu.

Moc výkonná se soustřeďovala u prezidenta republiky. Prezident byl volen na základě všeobecného lidového hlasování. Hlavou státu se mohl stát pouze občan narozený v Mexiku s plnou způsobilostí k právům a povinnostem a k právním úkonům. V době prezidentských voleb musel být starší 35 let. Před svou volbou za prezidenta nesměl být 6 měsíců v aktivní vojenské službě a zastávat vysoké státní funkce vyjmenované v článku 82. odstavci VI. ústavy. Kromě toho prezident nesměl být církevním hodnostářem. Prezidentské období začínalo dle ústavy 1. prosince a trvalo 6 let.

Postavení, práva a oprávnění prezidenta jsou rozpracovány především v článku 82. a 89. Prezident má právo předkládat zákony Kongresu a vyhlašovat je. Dále prezident jmenuje a odvolává tajemníky prezidentské kanceláře, soudce Nejvyššího soudu, generální prokurátory v republikách, ve federaci, ve federálním okruhu a teritoriích, ministry své vlády a další nejvyšší státní úředníky. Prezident má kromě jiných oprávnění právo vyhlašovat válku, svolávat Kongres k pravidelným a nepravidelným zasedáním. Ústava dále zakotvuje zákaz znovuzvolení prezidenta v dalším prezidentském období, zrušený pak v první polovině 30. let 20. století.

V čele moci soudní ve federaci stojí Nejvyšší soudní dvůr. Podrobněji funkci vymezuje článek 105. ústavy. Nejvyšší soudní dvůr má rozhodovat spory dvou nebo více států federace, spory mezi nejvyššími státními mocemi v jednotlivých státech federace a konečně spory mezi

9) I. B u r g o a , Derecho Constitucional Mexicano, México 1973, str. 513.

federací jako celkem a státem federace. V jednotlivých státech pak působí rozvětvená síť obvodních soudů a prokuratur.

Dalšími důležitými články soudní moci byly ochranný soud (*j u i - c i o d e a m p a r o*) a síť odvolacích soudů. Postavení ochranného soudu rozebírá podrobně článek 107. ústavy 1917. Dle něho má soud za úkol ochraňovat práva a svobody občanů zaručené ústavou (především v článku 1. a následujících). Podávaly se u něho žaloby ve věcech pracovně právních, trestních, občanskoprávních a z oblasti správního práva.

K tvorbě a vyhlášení zákonů pověřuje ústava v článku 71. prezidenta republiky, poslance Senátu a soudní orgány ve státech federace. Výlučnost státního zákonodárství vyhláší pak článek 13. ústavy. Dle něho nikdo nesmí být souzen podle jiných zákonů než zákonů vydaných státní mocí a nemůže být odsouzen výrokem jiných soudů než státních. Článek 23. ústavy vyhláší, že žádný soud nesmí mít více než 3 instance a nikdo nesmí být souzen 2krát za tutéž věc.

Ústava fakticky omezuje moc církve, což dokazuje především článek 130. a 27. Církevní majetek byl prohlášen za vlastnictví národa, církevní hodnostáři se nesměli vměšovat do politiky a činnosti státních orgánů a duchovenstvu bylo zakázáno nadále disponovat se svým nemovitým majetkem. Bylo zakázáno zřizování nových církevních řádů a provozování církevních obřadů mimo chrámy (čl. 24). Ústava kromě toho zaváděla povinnou světskou výuku ve školách, což mělo přispět k rozšíření moderního školství a tím i národní vzdělanosti.

Dále ústava potvrzuje práva a svobody občanů jako rovnost občanů před zákonem, svobodu slova, tisku, shromažďování, neporušitelnost listovního tajemství. Volební právo měli jen muži, ženám přiznáno nebylo. Stejně jako v předešlých ústavách bylo i v ústavě 1917 zakázáno otroctví (čl. 2.). Dalším důležitým ustanovením byl článek 28., který řízení státní ekonomiky odděloval od ekonomiky soukromých podnikatelů.

Stěžejními články ústavy jsou články 27. a 123. Článek 27. řešil rolnickou otázku, a to v níže uvedených bodech.

1. Půda a nerostné bohatství a vody jsou vlastnictvím národa, nemohou je nabývat cizinci, jsou tedy národním majetkem. Tam, kde ústava 1917 mluví o národním majetku, nelze jej samozřejmě chápat jako náš národní majetek (tj. objekt všelidového vlastnictví). Pojem národního majetku pojímá ústava nikoliv jako nacionalizací ve smyslu vyvlastnění ve prospěch lidu, ale jako vyjádření toho principu, že uvedené statky nemohou být na úkor státu ekonomicky využívány cizími subjekty.

2. Národ má právo vyvlastnit soukromý majetek. Ustanovení, že půda

a nerostné bohatství mají patřit národu, neznamenaloby likvidaci soukromého vlastnictví. Ústava dávala státu právo na předávání země a vod do rukou jednotlivců - do jejich soukromého vlastnictví nebo do rukou státních podniků (tzv. státní kapitalismus). Soukromé vlastnictví nemohlo být vyvlastněno jinak než ve společenském zájmu a za náhradu. Jako každý buržoazně-demokratický řád, uznává tedy i mexický právní řád soukromé vlastnictví. Stát podporoval drobné soukromé hospodaření, činnost malých průmyslových podniků, soukromé vlastnictví rolnických občin nebo družstev.

3. Pouze Mexičané (v Mexiku zrození nebo v Mexiku naturalizovaní) nebo mexické společnosti mají právo vlastnit půdu, vody a nerostné zdroje a získávat koncese na těžbu nerostného bohatství a využívání vod.

Přechod vlastnictví půdy, vod a nerostného bohatství do rukou státu byl rozhodným krokem k přerozdělení majetku a bohatství země ve prospěch národních mexických zájmů.

4. Církev nesmí disponovat s nemovitým majetkem ani poskytovat peněžité půjčky, má dojít k vyvlastnění jejího majetku.

5. Bude proveden převod vlastnictví hlavních nerostných zdrojů, patřících cizím monopolům do rukou státu.

Toto opatření mělo přispět k obohacení vlastní pokladny a osvobození země od ekonomického a politického vlivu zahraničních monopolů, které tušily nesmírné nerostné bohatství Mexika a levnou pracovní sílu (tedy možnost rychlého a snadného obohacení na úkor jiného státu).

7. Národu bude vrácena půda a vody zcizené na Díazova režimu.

8. Budou učiněny nezbytné kroky k rozdělení rozsáhlých latifundií, k vytvoření drobných zemědělských usedlostí a družstev (e j i d o s) a dále k podpoře a ochraně zemědělství.¹⁰⁾ Ústava doporučovala určitý pořádek v parcelaci půdy, velkých latifundií. V každém státě federace měla být limitována největší výměra soukromého pozemkového vlastnictví. Půdy přesahující daný rozměr měly pak být rozděleny, k čemuž byly zmocněny místní orgány státní správy v jednotlivých státech. Došlo k faktickému zrušení všech smluv a koncesí, které udělily dřívější vlády a jejichž výsledkem bylo odejmutí půdy a nerostného bohatství lidu. Oprávnění ke zrušení těchto koncesí dostaly orgány moci výkonné. Proti těmto opatřením a proti článku 27. ústavy se již v době jeho projednávání v Kongresu postavili exponenti Spojených států v Mexiku a vlastníci haciend.

Článek 123. se zabývá dělnickou otázkou a vyhláší:

¹⁰⁾ Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, México 1962, str. 12-21.

1. Právo na odborovou organizaci dělníků
2. Zavádí osmihodinový pracovní den, šestidenní pracovní týden. Noční práci dělníků limituje na osm hodin.
3. Ustavuje minimální mzdu, která by měla postačit na obživu rodiny, dvojnásobný plat za práci přesčas a zvýšení mzdy za práci v noci.
4. Zavádí dobu odpočinku, omezení práce žen a zákaz práce dětí.
5. Zaměstnavatelé měli mít podle ústavy povinnost poskytovat dělníkům řádné ubytování a školy pro jejich děti a měli být také odpovědní za ochranu proti pracovním úrazům a nemocem z povolání.
6. Byla zakotvena zásada stejného odměňování za stejnou práci a právo na stávku.

Článek 123. se snažil o zlepšení pracovních a životních podmínek silící dělnické třídy. Tento článek ústavy se stal politickým programem dělnické třídy, pomáhal zvyšovat její sebevědomí, sílu a političnost. V článku 123. byly poprvé na světě ústavně shrnuty požadavky dělnické třídy. Byl překonán až zákonodárstvím nové sovětské moci.

Ústava byla nejdemokratičtější buržoazně demokratickou ústavou na světě. Snažila se o zlepšení postavení dělníků a rolníků uvnitř země - o porážku vnitřní reakce a o zlepšení postavení Mexika na mezinárodním poli - o porážku zahraniční reakce. Cílem ústavy 1917 bylo omezení moci církve a odtržení Mexika od zahraničních monopolů. Omezením majetkových práv cizinců byla v zahraničně politické oblasti značně zredukována možnost učinit z Mexika hospodářsky i politicky závislou zemi. Především z tohoto pohledu se ústava 1917 stala návodem k postupnému odbourávání vlády monopolů a měla proto veliký ohlas v celé Latinské Americe. Ústava "... znamenala ostré upozornění Spojeným státům, Anglii a jiným zemím, jejichž obyvatelé vykořisťovali mexickou půdu, naftová pole a doly."¹¹⁾

Dále ústava 1917 rušila polofeudální vztahy, likvidovala zemědělskou oligarchii a podpořila rolnické hnutí ve prospěch indiánského obyvatelstva (tzv. *i n d i g e n i s m o*). Byla vyhlášena pozemková reforma. Těmito opatřeními došlo ke zlepšení postavení rolnických mas.

Až do vyhlášení sovětské ústavy (1918) byla nejpokrokovější ústavou na světě. Stala se vzorem pro progresivní hnutí za národní nezávislost v celé Latinské Americe. Mimo Latinskou Ameriku byl ohlas na ústavu daleko slabší, protože právě probíhala první světová válka, která Latinskou Ameriku odřízla od Evropy. Ještě v témže roce, v němž

11) José B e l m o n t e , Historia Contemporanea de Iberoamerica, Madrid 1971, str. 363.

byla vyhlášena ústava 1917, propukla v Rusku Velká říjnová socialistická revoluce, jejíž význam zastínil mexickou revoluci i ústavu 1917. Ústava se však stala pro mexický lid revolučním programem.

V zemi se tak vytvořily podmínky pro rozvoj národního průmyslu a zemědělství, pro vybudování moderního samostatného státu, kde už církev nebude hrát tak důležitou roli jako v předešlých stoletích a půda a nerostné bohatství budou patřit lidu.

III. REALIZACE ÚSTAVY 1917 PO SKONČENÍ MEXICKÉ REVOLUCE

Po vyhlášení ústavy 1917 a po skončení revoluce se Mexiko nacházelo ve velmi svízelné politické i hospodářské situaci. Carranzova vláda byla napadána poraženou zemědělskou oligarchií. Vláda začala potlačovat rolnické i dělnické nepokoje. Mexická buržoazie, která stála v čele státu, se obávala, aby hnutí lidových mas nevedlo k zeslabení její pozice. Proletariát žádal plnění článku 123., rolníci plnění článku 27. ústavy. Vláda zakázala činnost anarchosyndikalistického ústředí Domu dělníků světa (C a s a d e O b r e r o M u n d i a l) založeného v roce 1912 a orientovala se na reformistickou odborovou ústřednu Mexickou oblastní dělnickou konfederaci - C R O M C o n f e d e r a c i ó n R e g i o n a l O b r e r a M e x i - c a n a) založenou v roce 1918. CROM soustřeďovala představitele dělnické aristokracie, odborové svazy drobných obchodníků a podnikatelů, nestala se tedy organizací dělnické třídy.

Ohlas Velké říjnové socialistické revoluce se rychle šířil po Latinské Americe. Lid Mexika sympatizoval s ruským proletariátem. V roce 1917 se objevují první dělnické kroužky. 15. září 1919 se sešli představitelé dělnických kroužků a na 1. národním kongresu založili Socialistickou stranu Mexika, která se 24. listopadu 1919 rozhodla pro přijetí programu Komunistické Internacionály a změnila svůj název na Komunistickou stranu (P a r t i d o C o m u n i s t a M e x i - c a n o).¹²⁾

Po vyhlášení ústavy 1917 docházelo jen velmi líně k rozdělování rozsáhlých latifundií tak, jak to zakotvoval článek 27. Pružnost parcelace půdy záležela v podstatě na libovůli správních orgánů v jednotlivých státech federace. Pozemkové vlastnictví v převážné většině skupovali majetní statkáři a představitelé buržoazie. Nemajetní peoni,

12) V roce 1929 došlo k zákazu Komunistické strany. O prosazení výsledků mexické revoluce a ústavy 1917 se pak snažila Revoluční instituční strana (Partido revolucionario Institucional).

kteří půdu získávali jen s velikými potížemi, neměli ve většině případů již peníze na hospodaření a koupi mechanizace.

V únoru 1918 vydala Carranzova vláda dekret o zvýšení daní uložených majitelům naftových polí a dekret o povinném registrování majetku cizinců v Mexiku. Vztahy mezi Spojenými státy a Mexikem se po vydání těchto aktů velmi zhoršily.

V roce 1921 si Spojené státy (především Texas Oil Company) Bucarelskými smlouvami (Tratados de Bucareli) vymohly na Mexiku, aby severoamerickým občanům byla vyplacena náhrada za půdu, která jim byla v době mexické revoluce zkonfiskována. Dále bylo dohodnuto odškodnění za naftové koncese. Bucarelskými smlouvami bylo stanoveno, že článek 27. ústavy, který omezuje cizince v právech na užívání přírodních zdrojů země se nebude vztahovat na společnosti, které vlastnictví nabyly před 1. květnem 1917, tj. před vstupem ústavy v platnost. Touto smlouvou se snažily USA udržet alespoň nějaký kapitál v zemi.

V roce 1923 došlo k otevřenému konfliktu s Vatikánem, který se stavěl již v době vyhlášení ústavy 1917 proti konfiskaci majetku církve, pozemkové reformě a zapojení mas do politického dění.

V prosinci 1925 byl přijat tzv. "naftový zákon" (la Ley de Petroleo). Zákon omezoval platnost koncesí naftových společností vzniklých před 1. květnem 1917 na 50 let. Americké naftové společnosti vystoupily proti tomuto zákonu, došlo k přerušení diplomatických styků mezi Spojenými státy a Mexikem. To vedlo Mexičany v téže roce, kdy byl zákon vydán k ústupu od zákona a v roce 1928 došlo k jeho odvolání.

V roce 1926 se přikročilo k plnění článku 130. ústavy. Došlo k zestátnění části církevního majetku a k vyhoštění nejreakčnějších církevních hodnostářů.

V polovině 30. let došlo k zpomalení rozdělování půdy a byl prakticky zrušen článek ústavy 1917 zaručující právo na stávku. Dále byl pozměněn článek ústavy zakotvující zákaz znovuzvolení prezidenta - tento zákaz byl zrušen.

Ke změně politického kurzu doleva a k rozvoji socializace země přispěl mexický prezident Lázaro Cárdenas (1934 - 1940). V prosinci 1934 prosadil změnu ústavy 1917. Pozměnil článek 3. ústavy, který zakotvuje povinnou světskou výuku jak ve školách veřejných tak soukromých. Termín světská výuka (educación laica) byl pozměněn na termín socialistická výchova (educación socialista).¹³⁾ Tímto krokem jasně vymezil kurs své politiky.

13) C.A. Acevedo, Historia de México, México 1972, str. 352.

V roce 1936 vyhlásil **Z á k o n o v y v l a s t n ě n í** (la Ley de Expropiación). Na základě tohoto zákona byly 23. června 1937 vyvlastněny železnice a 18. března 1938 majetek petrolejářských společností. Šlo především o severoamerický, anglický a holandský kapitál v zemi. Tento zákon otřásl pozicemi zahraničního kapitálu v Mexiku.

V roce 1936 uskutečnil prezident **a g r á r n í r e f o r m u**, t z v . **Š e s t i l e t ý p l á n**, tento plán sám prezident označil za "... kooperativní systém směřující k socialismu,"¹⁴⁾ Bylo provedeno rozdělení haciend. Vyvlastněné pozemky byly organizovány jako občiny a obhospodařovány buď jednotlivými rolníky nebo družstvy. Dále Šestiletý plán vyhlášoval rozvoj průmyslu v zemi a rozšíření komunikační sítě.

Nastoupená cesta k socialismu v Mexiku byla přerušena reakční politikou ve 40. a 50. letech 20. století. V zemi rostl vliv amerického kapitálu, byly udušeny tendence spějící k socialismu. Americký imperialismus spoutal zemi natolik, že se těžce vymaňuje z jeho vlivu až do dnešních dnů. Prezidenti Luis Echevarría (1971 - 1976) a José María Portillo (1976) započali novou etapu v dějinách Mexika. Snaží se o osamostatnění země od vlivu zahraničního kapitálu a o rozvoj vlastního průmyslu a zemědělství. Mexiko zahájilo etapu spolupráce se socialistickými zeměmi, která se stále prohlubuje.

Bibliografie

Seznam použitých pramenů

A c t a s o f i c i a l e s y m i n u t a r i o s d e d e c r e t o s d e l C o n g r e s o E x t r a o r d i n a r i o C o n s t i t u y e n t e d e 1 8 5 6 - 1 8 5 7, México 1957

C o n s t i t u c i ó n f e d e r a l d e l o s E s t a d o s U n i d o s M e x i c a n o s sancionada y jurada por el Congreso General Constituyente día 5 de Febrero de 1857, México 1956

C o n s t i t u c i ó n P o l í t i c a d e l o s E s t a d o s U n i d o s M e x i c a n o s, México 1962

C o n s t i t u c i ó n e s v i g e n t e s e n l a R e p ú b l i c a M e x i c a n a, tomo I., II., México 1962

D o c u m e n t o s p a r a l a H i s t o r i a d e M é x i c o, México 1910

¹⁴⁾ W.Z. P o s t e r , Nástin politických dějin amerického kontinentu, Praha 1953, str. 306.

L e y e s f u n d a m e n t a l e s d e M é x i c o 1 8 0 8 -
1 9 5 7 , M é x i c o 1 9 5 7

L e y e s d e r e f o r m a d e g o b i e r n o s d e I g n a c i o C o m o f o t r
y Benito Juárez (1856-1863), México 1947

P l a n d e A y a l a , c o n m e m o r a c i o n d e s u p r i m e r c e n t e n a r i o
de Mario de la Cueva et al., México, UNAM, Facultad de Derecho, Méxi-
co 1954

Seznam použité literatury

A b a r c a W.D., América Latina al desnudo, Cuba 1962

A c e v e d o C.A., História de México, México 1962

A k a d e m i a n a u k S S S R , O č e r k i n o v o j i n o v e j š e j i s t o r i i M e x i k i , M o s k v a
1960

A l p e r o v i č M.S., Vojna za nezávislost Mexiki, Moskva 1964

B a ě u r a Bohumil, Bibliografía de la hacienda de San Nicolás de
Ulapa, Iberoamericana Pragensia, año IV., Praga 1970

B e l m o n t e José, Historia contemporánea de Iberoamerica, Madrid
1971

B u r g o a Ignatio, Derecho Constitucional Mexicano, México 1973

Cinco siglos de legislación agraria en México (1493 - 1940), tomo I.
México 1941

C o s í o Villegas, Historia Moderna de México, tomo I., La vida Po-
lítica, México 1955

Codificación de los decretos de C.V. Garranza, primer jefe del Ejer-
cito Constitucionalista, encargado del poder ejecutivo de la Unión,
México 1915

Correspondencia oficial cambiada entre los gobiernos de México y los
Estados Unidos con motivo de las dos leyes reglamentarias de la
fracción primera del artículo 27 de la Constitución Mexicana, México
1926

Derechos del pueblo mexicano, México a través de sus constituciones,
México 1967

F a b e l a Istrido, Documentos Historicos de la Revolución Mexica-
na, México 1960

F o s t e r W.Z., Nástin politických dějin amerického kontinentu.
Praha 1953

C h á v a r e z Ignatio, Estudios sobre el derecho constitucional de
Apatzingán, México 1964

G a l l o A.G., Estudios de historia de Derecho indiano, Madrid
1972

Kolektiv autorů, Dějiny světa, díl VI., VII., VIII.

L a r i n N.S., Borba cerkvi s gosudarstvom v Mexike, Moskva 1965

Legislación mexicana y colección completa de las disposiciones legislativas expedidas de la independencia de la República, arreglada por Manuel Dublán y José M. Lozano, México 1876-1904

P o l i š e n s k ý Josef, Dějiny Latinské Ameriky, Praha 1979

R a b a s a Emilio, Retratos y estudios, México 1945

S a n t i b a ñ e z Enrique, Historia Nacional de México, México 1928

S i e r r a Justo, Evolución política del pueblo mexicano, México - Buenos Aires 1950

V a n ě ě k Václav, Závažné příspěvky k právním dějinám Latinské Ameriky, Právněhistorické studie, ročník 18., Praha 1974

Z a b r e A.T., Historia de México, México 1951

Z a b r e A.T., Morelos, Madrid 1934